

Ներքին Թիֆլիս հրաբուխը պ. Բ. Մերի-
մանեանն էր, այժմ կարելի է քա-
ղաքային զանազան այն լճերի
վարժանքը, որ կամենալով վնասել
լիշեալ պարոնի՝ լուր էր հրատարակել
[Ե] Ֆիզիկական Օնեգինի՝ օպերան
հերկայացման պիտի մասնակցէ և երբ
այդ մասին հերքումն է ստանում չէ
կամենում հրատարակել, որպէս զի
հասարակութիւնը հաւատով մնայ [Ե]
Ֆիզիկական Օնեգինի՝ Ներկա-
յացմանը կըրգէ, հետեւաբար աւելորդ
է զնայ պ. Բ. Մերիմանեանի ձեռն-
բեցութեամբ գրուելիք կոնցերտին։

Քաղաքային խորհուրդից կազմած
յանձնաժողովը հասցի և մի քանի
2 կողմէի աւելացնելու հարկն է տե-
սել, ապրիլի 9-ից տաւարի 1 կարգի
մի ֆունտը նշանակած է՝ 10 կ.
մեղքի (տոկի) կողմի մի ֆունտը՝ 16
կ., ոչխարի մի ֆունտը (առանց ա-
ւելորդ կտորների) 11 կ.։

Այդպիսով այսուհետեւ 14—15 կո-
պէկի փոխարէն, երեւի 20 կ. պէտք է
սանք միմեկի։ Առաջ տաքը՝ 8-ն էր,
10—14 կ. էին վերջնում։

Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ
«Մաղիկ» ամսիկը, ներումն չնորհել
Սիբաստիոն և Էնկիւրիէի նախագիւ-
րում էլ քանի գաւառացի հայ բան-
տարկիւրդ ունեց։

ԲԱՒԱՍԱՆԻՑ. — Անցեալ տարուայ
հոկտ. ամսում մի քանի գործարաննե-
րի շնորհիւ ճաշարանում մատուցուած
140—150 հոգի ճաշում էին։ Հետագիւ-
ռէ ճաշողների թիւը պակասեցաւ և
այդ նրա համար, որ առաջ կերակու-
րեւոր մարդ էին պատրաստում, իսկ
այժմ ինչպէս որ պատահել։

Այդտեղ մեղաւորը նա է, ով որ ան-
միջապէս նշանակուած է կառավարե-
լու ճաշարանը, դա բանտարանի բա-
րեկեցութեան հոգսը չէ ստանում, այլ
մտածում է իւր... վրայ։ Շատ մշակ-
ներ ստիպուած տաք կերակուր էլ էին
ուտում։

Համաձայնեցէք, որ աւելի լաւ է
ցամաք հաց ուտել, քան կեղտոտ և
վատ—[Ե]կուղ տաք—կերակուր և եւ-
թարկուել տարախորիկ հիւանդու-
թիւններին։

Թորեքայի երկիւղը կայ, ով է նայո-
ղը։

ՍԻՄՖԵՐՈՊՈԼԻՑ. — Եկող գաղթական
տարուայ սկզբից բացուելու է ի լիշա-
տակ Յով. Սեֆերեանցի կառուցուած
օրիորդական դպրոցը, որի շինութիւնը

կորցրած, դոյնը նետած և ամբողջա-
պէս զարմացական նշան դարձած
նախում էր այս ու այն կողմը առանց
մէկի կամ միւսի հետ խօսել կարողա-
նալու։

Վերջապէս նախագահի աչքը ընկաւ
նրա վրայ։

—Հա, հիմա ինչ ունիք տեսել բա-
ցազանից նա. Թորոսեանը իւր գոր-
ծակատարին արձակում է. դուք էլ
ձեր նաչկերանին արձակում էք [Ե]
ոչ։

—Ե... ինչ տեսի. դէ որ ասում
էք պէտք է լինել չէի, տասն ու չորս
տարի է որ հազում եմ... շինութեան
խօսեց Սոյաբեանը։

—Վեր սերտուել մասին չէ խօսքը
այ մարդ. ինչիւր էս խօսում, սրտանց
ծիծաղելով նկատեց Վերտիկեանը։

—Հա, ներողութիւն սխալուեցայ
ի՜նչ անեմ, խօսողները այնքան շատ
են, որ մարդ գրելը կորցնում է։

—Արեւմտ կարճակէք ձեր հաշուա-
պահին, նորէն հարցրեց նախագահը,
աչքերը անողորմ կերպով խեղճ «հա-
տարաւոր» վրայ ուղղելով։

—Որ ասում էք, կարճակեմ. ինչ
անեմ. երեւի էք ինձ համար հա-

վաղուց է վերջացած։ Այդ դպրոցի
հանգէպ, ճեղ և ցեխոտ փողոցի միւս
կողմում, գտնուում է մի խարխուլ շի-
նութիւն, որ չափազանց տգեղացնում
է մեր նորոգւած ուսումնարանի
տեսքը։ Այժմ այդ աւերակ տեղը գնել
է իւր սեպական միջոցներով բոլոր քա-
ղաքացիներէն յարգուած պ. Սերովէ
Միսերեանցը, որ մտադիր է մի աւ-
շինի չափ լայնացնել փողոցը և մնա-
ցեալ տեղի վրայ շինել մի տուն, որից
ստացուած եկամուտը պիտի գործա-
դրուի մեր դպրոցի բոլոր աշակերտաց
[Ե] բաժանելու դասամիջոցին։

Քաղաքային վարչութիւնն էլ իւր
կողմից առանձին նիստ կազմելով,
վճարեց լիշեալ փողոցը սալադրակել
իւր հաշուով։

Տեղւոյ հայ հասարակութիւնը սոց.
նախադասութեան համար, որ հաճում
է առնուազն երեք հազար ռուբլու,
յայտնեց մեծապ. պ. Ս. Միսերեանցին
իւր խորին շնորհակալութիւնը ունե-
րելու համար, որպէս զի իւր փողով
վճարեց լիշեալ փողոցը սալադրակել
իւր հաշուով։

Վերջին տարիներս, ինչպէս պարզ
էրևում է, մեր ժողովուրդը սխալ է ա-
ւելի ջնքմ համակրութեամբ վերա-
բերուել գէպի դպրոցը. դրան ապացոյց
են այն բազմութիւն առատ գոհարե-
րութիւններ որ կատարուում են վերջին
ժամանակներու։ Այսպէս անցեալ ամիս
մէջ վախճանուած Մ. Թովմայանցի
կապիկը յայտնեցաւ, որ լուսնահոգին
[Ե] թողել է յօգուտ մեր դպրոցին երկու
հազար ռուբլի։

ԹԱՒԱՍԱՆԻՑ. — Կամաղանոյ գործակալ
Տ. Յովսէփի Փայտեանը օրերս մի քանի
գրքով ընծայեց մօտիկ գիւղերից մէ-
կի աղքատ և նորակառու ուսումնա-
րանին։ Յարգելի հարկը դրամով խոս-
տուած է ուսումնարան պահպանող
հասարակութեանը. ունեւորները [Ե]
հետեւին այդ օրինակին։

—Ապրիլի 7-ին երեկոյան էլի մի
թիւն ձիւն եկաւ այստեղ։

—Մի ցաւալի երեկոյն է մի խոշոր
պակասութիւն է, որ մեր գիւղացի ժո-
ղովրդեան համար կործանական հասկե-
նալի գրքեր չունին, որի համար շատ
մեծ կարիք է զգացում մանաւանդ
գիւղերում։ Շատերն են զգում մեր
այդ պակասութիւնը, բայց քչերն են
հոգ տանում։ Շատերը մեծ գործերի
են ձեռք դրելով մեծ անուն վա-
ստակելու համար, բայց երբեմն ապա-
րիւն, դրամք՝ փոքր գործերով աւելի
օգուտ կարող էին տալ աղքատ Օրեւս
ստացանք այստեղ սակաւագ (այժմ
բաշահայ) Յ. Նազարեանի «Յիսուսի
Քրիստոսի մկրտութիւնը» վերնագրով

շուսպահ կը գտնէք։

—Ինքս կը գտնեմ ձեզ համար.
միայն [Ե] այդ ապակեանութեան սեր-
մը հեռացէք այս փողոցից, մէջ մըա-
նելով խօսեց Թորոսեանը, որի ամենա-
մեծ ցանկութիւն էր հեռացնել Նա-
զարեանին իւր զբոսը [Ե] ինչից։

Սոյաբեանը վերջնականապէս խոս-
տացաւ։ Վաճառականները գործա-
կատարները պատամբութեան գործը
ձեռնուր համար մի քանի կարեւոր խոր-
հուրդներ անելուց իսկ ցրուեցան։

Երբ Թորոսեանը մտաւ իւր գրա-
սենեակը, Սարեանը գլխովը գրում
էր։ Միտքերի հետ միասին նա էլ վեր-
կացաւ տեղից ընդունելու իւր տիրոջ
ողջոյնը, որը նա այսօր խիստ կոշտ
ձայնով արտասանեց։

Հասնելով իւր սեղանին՝ Թորոսեանը
կանգ առաւ։ Նրա մօտ և ձեռքը ա-
թոռի թիկնաւորի վրայ կը ընկնէր
հանգիստը գլխի բռնեց։

—Այն յօգուածը դուք էք գրել
«Մանգալի» մէջ, հարցրեց նա Սա-
րեանին այնպիսի մի ձայնով, որ խեղճ
երկատարի մարմնով սարսուռ ան-
ցաւ։

—Այո, շինութեան և կապիկով

գրքովը ժողովուրդը մեծ սերով կար-
գում և հասկանում է այդ հասկանա-
լի լեզուով գրուած գրքովը։ Արքան
հաւանելի գործ կը ընէր ինչէ մեր հո-
գեւորականներից ձեռնհասները ձեռ-
նարկէին այդպիսի գործերի, իրենց
նիւթ ընտրելով նոր կտակարանի այս
կամ այն գրքերը։

ՆՈՒԹՈՒՑ. — Վարաքայ տունը ձա-
նապարհի շրջակայքում գտնուում են
մի քանի հայ և թրքարեանի գիւղեր,
որոնք հաղորդակցութիւն ունին չի-
շեալ ճանապարհի միջոցաւ [Ե] մի-
մեկին հետ և [Ե] Նուխու հետ. այդ
ճանապարհի վրայ յաճախ պատահում
են կողոպտումներ, մարդասպանու-
թիւններ և այլ բարբարոսութիւններ,
որոնք կատարուում են [Ե] թուրք աւա-
զակների ձեռքով. այդ աւազակները
ցերեկով շրջում են մօտ անտառնե-
րում, սպասելով ճանապարհորդների
որպէս զի կողոպտեն կամ սպանեն,
իսկ գիւղերները աւելի ազատ են կա-
տարում իրենց աւազակութիւնը։
Դրանք ապաստան են գտնում մօտա-
կայ [Ե] թուրք գիւղերում իրենց բարե-
կամքների մօտ. լայն աւազակ պահող
[Ե] թուրքերը ոչ մի դէպքում չեն մտա-
նիլ նրանց և այդ պատճառով էլ շատ
անգամ եղած խուզարկութիւնները ա-
պարդիւն են ունեցել. այդպիսով լիշեալ
ճանապարհի վրայ աներկիւղ շարու-
նակում է աւազակութիւնը և երկիւ-
ղի մէջ են մօտ գիւղերի բնակիչները,
մանաւանդ գիւղացի վաճառականնե-
րը, որոնք ապրանք են բերում Նու-
խուց—գիւղերում վաճառելու։

Անցեալ ամսի սկզբներում մի դա-
բարացի հայ վաճառական Ս.-ը, որը
յայտնի է [Ե] մի տեսի և [Ե] շրջակայ
գիւղերում իրեն քարի և անոյնաւ
մարդ, Նուխուց ապրանք բերելու պա-
տահում է բերդաններով զինուած եր-
կու [Ե] թուրք աւազակների. բարե-
բաղդաբար պ. Ս.-ի հետ լինում են
մի քանի աղքատ թուրքեր—ճանա-
պարհի բնակիչներ, աւազակները նոր
պահում են [Ե] թուրքերը, որ երանք շա-
րունակին ճանապարհը, իսկ հային
[Ե] թուրքները, որ գործ գնին իրենց անի-
րաւութիւնը, սակայն հայի հետ եղող
[Ե] թուրքերը հաւատարմի են մնում հա-
յին և ասում աւազակներին «մենք
հային չենք [Ե] թուրքը ձեր ձեռքում,
մենք պատրաստ ենք նրա համար ա-
րիւն [Ե] միտքերը, եթէ կը շարունակե-
կուք վնասել նրան, այդ հայի հացը
մենք շատ երբ կիւրել։ Աւազակները
այդ անսպասելի պատասխանը լսելով
[Ե] թուրքերը—մնում են կաշկանդուած

արտասանեց Սարեանը։

—Շատ լաւ էք գրել, ապրիլ, Աս-
տուած էլ աւելի շնորհք տալ, ասաց
Թորոսեանը և մի վայրկեան լռեց։

Սարեանը կարծելով [Ե] նա ան-
կեղծութեամբ է խօսում, պատրաս-
տուեցաւ, կարծես, ուրախանալ և ժը-
պեղաւ խաղաղ նրա շինութեան վր-
բայ։

—Հա, որովհետեւ այդպէս լաւ բա-
նեք էք գրում, արժանի չէ որ դուք
այս կտակարանը նստէք ձեռքով ձեռ-
կը անօգուտ վատնէք, շարունակեց Թո-
րոսեանը.—գնացէք «Մանգալի» խո-
րագրատունը և ճառարեցէք այնտեղ
պ. Պաշեանին ձեր գրական աշխատու-
թիւններով։

—Ինչպէս, չեմ հասկանում, շինութե-
անը չեմ ըմբռնում Սարեանը։

—Զի՞ք հասկանում, ուրեմն վաճա-
ռականի կոպիտ լեզուով ասեմ որ
հասկանաք. դուք գնացէք իմ գրա-
սենեակից, եւ ձեզ չեմ կամենում սր-
հել ինձ մօտ։—Հաշուեցէք այս պարոնի
մնա ցորդ խոնկը և սուգը իրեն,
դարձաւ նա հաշուապահին։

Ապրիլի ձայնով արտասանուած այս
յայտարարութիւնը կայծակի հարուած

և հաց խնդրելով նրանցից հեռանում
են և մտնում մութ անտառները
սպասելով աւելի յաջող որսի։

ՆՈՒՍՏԵՐԻՆԻՑ. — Վարձեթի հայ
հասարակութիւնը, ինչպէս և ուրիշ
տեղերից, դու քնած է։ Չընայելով
որ նա կազմում է բաւական մեծ և
հարուստ հասարակութիւն, բայց ոչ մի
տեղեկութիւն չունի իւր ազգի դու-
թեան մասին, չգիտէ ամենեւեմ [Ե]
ինչ է լինում իւր հայրենի երկրում.
Ով է մեռնում և ով պատուում, (ինչ-
պէս ասում է Ն. Նախիջևանցին) և չի
հետաքրքրուել իմանալու [Ե] ինչ դը-
րութեան մէջ է իւր ազգը, նա իւր
խելքն ու միտքը սուղել է վաճառա-
կանութեան և ժամանակ էլ չունի
աչքը բանալու և նայելու իւր շուրջը
և օգնութեան ձեռք մեկնելու այն-
տեղ, որտեղ կարիք է զգացում։ Ան-
ցիտներում շատ դիպուածներ եղան,
որոնց օգնութեան հասան շատերը,
նոյն իսկ հեռաւոր անկիւններից, բայց
Վարձեթի հայերը կարծես [Ե] ոչ մի
բան չգիտենալով զգացում էր իւր
վաճառականութեամբ միայն։ Վար-
ձեթում կան մի քանի բաւականին
լաւ կարողութեան տէր վաճառական-
ներ, որոնք կարող էին հարկ եղած տե-
ղը նիւթականապէս օգնել, բայց նը-
րանք սկսանալուց արեւն, կործես
[Ե] ոչինչ չգիտէին։ Մեծ է այդպէս
կը վայելէ նրանց անեղ խելքը
որ զարթելով քնիցը մի քիչ մտա-
մէկն իրենց ազգի օգուտ վրայ նպաս-
տին ազգի առաջադիմութեան գոր-
ծին։ Եթէ իրենք չգիտեն, թէ ինչպէս
անին, ում օգնեն, այդ դիպուածում
կարող են գիմել պատուական «Նոր-
Կար»-ի խմբագրութեան և նրա խոր-
հուրդը հարցնել Վարձեթից, բա-
ւական որ վաճառականութեամբ
քնեցին, ինչ կը լինի, որ մի քիչ զարթ-
նէ և իրենց ազգի վրայ էլ մտածեն
նիւթ աւելի խելք հայերը օգնութեան
են հասնում իրենց արեւմտեկներին
ինչու չափք է միևնոյնը և աւելի մեծ
չափով կատարեն հարուստ Վարձեթի
հայերը։ Մինչև այժմ ոչ մի բարե-
գործութիւն արած չունեն Վարձեթի
հայերը և չեն էլ մտածում ամենեւեմ
զրա մասին։ Միևնոյնը կարելի է ա-
սել երեսասարկների մասին որոնք ի
դուր տեղը փողերը վատնելով փչաց-
նում են իրենց կեանքը. գոնէ հետա-
քրքրեցիկ իմանալու [Ե] ինչ լինում
է իւր ազգի հետ լաւ է, որ մի քիչ
էլ դուք մտածէք ձեր ազգի պար-
ճախի մասին և օգնէք նրա կա-
րօտեաններին և թշուառներին, այն

իջեցանք խելք Սարեանի գլխին։ Ամե-
նածանր յանգիմանութեան նա կարող
էր սպասել, բայց այնպիսի անպատու-
թեան որ արտաքրքրել իրեն պաշտօնից,
երբէք։ Պատուաւորութեան զգացումը,
ամօթը և գալղութիւն, կարծես միա-
խառնուած, մի խուլ փոթորիկ յարու-
ցին երկատարի հոգւո մէջ։ Վար-
դապետը պատեց նրա ամօթեան գէ-
քը և ազնիւ ճակատը քրտնեքի ցողով
ձածկուեցաւ, նա աշխատեց խօսել,
սակայն լեզուն չընթացաւ իրեն,
մի ինչ որ գաղտնի գործը լինէ, կար-
ծես, փակուած էր իւր բերանը։
Բայց երբ հաշուապահի յայտնելով
զանազան բերու յանձնելու նրան
իւր մեացողը ունիկը, Սարեանը նայեց
վերջինի աչքերին և նրանց մէջ ճշմա-
րելով, կարծես, մի գաղտնի ուրախու-
թիւն, որը, սակայն, նա աշխատում
էր ծածկել յօքերը խոթողով, գու-
շակից որ ինքը չարաչար խաբուած է
այդ սուտ ճգնաժամից։ Բայց էլ ինչ
կարող էր անել. կամուրջ իւր ետևից
քանդուած էր արգէն։
Նա դարձաւ գէպի Թորոսեանը և
աչքերը սևեղելով նրա վրայ ասաց.
—Ինձ արտաքրած էք նրա համար,

ժամանակ միայն կարող էք կոշտի
ձեր ազգի հարապատ որդին։ Նայելով
ուրիշներ իւրայ դուք էլ նախանձի-
ցէք թաքի նախանձով լինել նրանց
նման և ուղղութեցէ գէպի շուրջ տա-
նող ճանապարհից, բացէք աչքերը և
ուշիկ գալով ճանաչեցէք շուրջ ու բա-
րեն և բնարեցէք ձեզ համար քարի և
առաքինի վարք։ Ի պարճաւ Ձեր և
Ձեր ազգի։

Վարձեթի գաւառում և մեր կող-
մերը այս ձմեռ ձիւնը շատ առատ էր,
այնպէս որ ձերեկեց շատերը չեն յի-
շում մի այսպիսի ձիւնոտ ձմեռ. նրա-
նակները ցուրտ և ձիւնոտ էին և մի-
այն վերջի աւագ շարժը սկսեց տա-
քանալ և հարկուել։

Ստացել ենք հետեւեալ բորչուր և
գրքերը։

—«Das armenische hauernhaus»
von Parsadan Ter-Mowsesians, der-
zeit professor in Etschmiadzin աչ-
սինքն հայ գիւղացու տունը, (հայոց
կուլտուրայի պատմութեան նիւթեր)
Փարսադան Տէր-Մովսէսեանցի, որ
այժմ պրոֆէսոր է Էջմիածնում։ Տը-
պուած է Վենետիկում։

—Իսթիֆու Այադերի առաջին հա-
տորի երկրորդ տպագրութիւնը. տը-
պուած է մարտի [Ե] վրայ թիֆ.
Մովսէս Վարդանեանի տպարանում.
Վերջնում է. 2 ր.

—Պրոսում տպուած «Շար հայ կեն-
սագրութեան» գրքը Արարամ Յ.
Արմաղեան, Գրողի ճշմարտութեան գրա-
ւական է, որ ազգի մէջ այսպէս [Ե]
այնպէս յայտնի անձանց կենսագրու-
թիւնները հետաքրքրութեամբ կար-
դացուին և, որ գլխաւորն է, օգտուէտ
լինին։

—Յարեւանի տարեգարք, Սմբատ
Շահաղեանի գլխիւ, տպուած է
Մոսկուայում, Մ. Բարեկարգեանի
տպարանում։ Այդ փոքր գրքը տը-
պուած է ընտիր [Ե] վրայ, շատ
մաքուր և չքեղ, սերուն նկարներով,
որ կազմող ճաշակին և ինչպէս տը-
պարանի պատիւ է բերում։ Նկարնե-
րը Վ. Սուրենյանին է. Այդ գրքը
նուիրուած է Հեղինակի ընկեր հաս-
գուցեալ Մ. Սաղաթեանին և բոլոր
հակում է իւր մէջ մի քանի ոտանա-
ւորներ, յոբելեանին խօսած ճառ, յո-
բելեանի տպագրութիւններ, վերջա-
բան գինն է 1 ր. 50 կ.

Ապրիլի 9-ին «Նոր-Իսրայի» նախը-
թայ համարի առաջին երեսում տեսաւ
մուշթով լոյս է տեսել Ֆիզիկական կոն-
ցերտի մասին այն յայտարարութիւնը,

որ մի քանի ճշմարտութիւններ եմ
գրել լրագրում, որ բարի խորհուրդներ
եմ տուել ձեզ և ձեր գաղտնիներին.
Շնորհակալ եմ, Գուրգ զրաժով ապա-
ցուցանում էք, որ արդարեւ, ես անկա-
րող եմ ապրել այն միջնորդութեան ուր
դուք այնքան քաղաքաւոր ու երջա-
նիկ էք զգում ձեզ՝ նոյն իսկ անմիջ մար-
դկանց զրկանք ու դժբախտութիւնաւա-
ճաւած ժամանակ։ Արդարեւ ես արժա-
նի չեմ ձեզ, բայց դուք արժանի էք Թա-
ղոթանքներին. վայրենցէք նրանց հա-
ւատարմութեան ու անձուկութեան
պտուղները։ Մինչև որ կը պայքարեմ
իւր կյանքի ինչ...—Իսկ ձեզ, դարձաւ
Նախաձեռնարկին.—խորհուրդ կտամ օ-
գուտ քաղել այն հաւատից ու վստա-
հութեանց, որ այս մարդիկ ունին
ձեզ վրայ։ Աշխարհը ուղում է խա-
րուել. խորեցէք նրան և հաւատացէք
որ ոչ ոչ չի մեղադրել ձեզ։

Այս ամբողջ Սարեանը վերջից գը-
լաւոր և դուրս գնաց։

Հետեւեալ օրը հեռացրին պաշտօնից
Նախաձեռնարկին։

ՆՈՒՐԱՐԱՆ

(Վր շարունակով)

Վերջորդ մասի վերջը։

որ չհեղադրվել ապրիլի 8-ին պէտք է խօսակապ լուր տեսնել, եթէ այդ օրը Նոր-Կարճը լուր տեսնած լինէր:

Գիշերը ժամը 3 ին կայծ և պատաստ երեսները մամուլին յանձնելու ժամանակ երես կապող գրադարը սխալ-ժամը կարծում է որ լինելու յայտա-բարութիւնը գիտ մի անգամ էլ պիտի տարւի և Նոր-Կարճը մայրցամաքէ յայտարարութիւնը:

ՅՈՒՆԱՅ ԿԱՐԴԻՆԻ ԼԱՅՈՅՈՒ ՄԻ ՊԱՍԻՒՆ

Թէև քանի մ'որ առաջ մեծանուն հայագէտ Տիմիթրիոս էֆ. Զորաբեդ-տի Հայոց Նկարագրութիւնը կարևոր մի յօդուածը լուր տեսած մայրաքաղաքի բոլոր յոյն լրագրաց մէջ:

Տիմիթրիոս էֆ. այս անգամ ալ իւր Հայեր բարձրացում է իւր ազգայ-նոց մէջ տիրած դարաւոր մի նախա-պաշարման դէմ. Օրթոտոքոս Նիկիդե-այ մէջ հեղինակութեան ստանալու վա-րկող քանի մը պատմագրաց անստիճ-Յոյնք կը կարծէին թէ ի մեզ Առա-ջաւորաց շարժական պահքն հա-տատուած է ի պատիւ Ս. Սարգսի:

Յիշեալ համակերև հայագէտը վա-նքարակապ ապացոյցներով կը հաստատէ, թէ Հայոց Նիկիդեայի Ս. Աստուածա-նայ և Սրբոյն Գրեգորի Լուսաւորչին պահքերէն զատ ուրիշ ու և ի սրբոց կամ սրբուհոց համար շարժական պահք չէ հաստատած. Տգիտութիւ-նը է միայն որ Առաջաւորաց պահ-քին և Ս. Սարգսի տոնին միեմնոց շարժելու պատահելէն հետեցողքն է, թէ Հայք Ս. Սարգսի ի պատիւ պա-հնդոյութիւն կը նշեն:

Ահա այդ շարժական պահքոց պատ-մական ծագումը:

Սուրբն Գրեգոր Լուսաւորչի՝ եպիս-կոսոս ձեռնադրուած՝ Կեսարիայէն կը վերադառնալով բազմաթիւ եկեղեցա-կանց և առաքանոցն ուղեկցութեամբ ու մեծ հանդիսով. Նիքաոսայ ափանց մօտենալով գտաւ անհուն անհամար բազմութիւն հայոց, որոնցմէ 400 բեր (չորս միլիոն) միւրեց անմիջապէս և և ապաքին Հայք ազգովին շարժու-հոգալուցաւ. այս անօրինակ դէպքին ի յիշատակ, հաստատուեցաւ հինգ-օրեայ առաջին պահքն ուղեկցութեան (ճոմ), որ է Հայոց աշխարհ առաջաւորաց պահքը, ցարկ խիստ նուիրական չի-րմեռանդն ազգայնոց համար:

Այս առթիւ Տիմիթրիոս էֆ. կը յիշ-ցնէ թէ ոչ մի ազգ իւր ի քրիստո-նէութեան դարձն ապախի նշանաւոր կերպի կատարած և ապախի օրա-գան յիշատակութեամբ մը յանրա-ցուցած է:

Պոստ Երեսնական Պատերազմի ան-կէտի լուրագրի, ինչպէս և բոլոր յոյն թերթերն յիշեալ յօդուածներէնց ազգակցոց ուշադրութեան յանձնելով, մի անգամ ևս կը հաստատեն, թէ Արե-ւելեան (ինչպէս կ'ըսեն) Փոքր Նիկիդեոյ գաւառի շարտարմապիւր են ի մասին հայ եկեղեցոյ դաւանութեան՝ իրենց սխալ համոզումներն ուղղելու. Հայքի (Հէյպէն կ'ըսեն) Աստուածաբանական վարժարանին տեսչութիւնը Զորաբե-տի էֆ. նախկին մ'ուղղելով՝ շնորհա-կարութեան յայտնած է իւր մատուցած այս ծառայութեան համար:

Մենք ևս շնորհակալ ենք յիշեալ հայագէտ և լուսամետ գրագէտին, որ քառօրեայ դարէ ի վեր Հայ Նիկիդեոյ Սրբութիւնն ու Առաքելականութիւնն իւր ազգակցոց հասկըցողութեամբ ազգա-թիւնէ ու մօրեռանդութեամբ յառաջ և կող հին աստեղութիւններն ու լինա-մանք յաջողած է արմատախիւ ընել:

(Մազիկ) Ա. Ա. ՍՈՐԻՆՆԵԱՆ

ՍՈՒՆԻ ԿԱՐԴԻՆԻ ՄԻ ԼԱՅՈՅՈՒ ՄԻ ՊԱՍԻՒՆ

Այս շնորհութիւնը թէպէտ հնազան-դային, բայց մեր լրագրութեան հա-մար նոր լինելով, հարկաւոր եմ հա-րում հաղորդել Նոր-Կարճի ընթեր-ցողներին:

Հանապարհին պատահելի Սե-ւանի «անդրադարձ» պատ-մական Սորմոն Սարկաւազին, որը իմ հարցին թէ՛ «ինչ շնորհութիւն ունէք Սեւանում, պատմական հետեւալը»:

— Նորութիւնը այն է, որ Ս. Սորմոնը հետաքրքրեց ինձ Սեւանի, (զաւարդա-րեւութիւն է Սեւանի վերջին օրերի պատմութեան հետ ծանօթ անձանց համար) և կառավարչի պաշտօնը յան-նէց մի վարդապետի վերջին գաւա-րանալով ստանձնած պաշտօնը վարել, ղեկել է Սեւանին, որը նորէն կարգա-դրել է ինձ վերադառնալ վաճառ:

Բայց այդ շնորհութիւնը, ի հարկէ, ձեզ չի հետաքրքրել, շարունակեց սար-կաւազը, պատմեմ մի ուրիշը:

— Իմ բացակայութեան ժամանակ, անցեալ դեկտեմբերի սկզբներին, եր-կու Ալէքսանդրապոլի վաճառական-ները դաշին են վաճառ ուստի իրենք պատուաւոր մարդկանց նմանելով, հարկաւ, վաճառում պատշաճաւոր ըն-դունելութեան են գտնում. Նորոց ցոյց են տալիս աւանդատուն, ունէ և ար-ժանի սպասները, հնուց ինչները, հա-նդերձիցներ և այլն, ինչպէս որ ցոյց են տալիս ամեն հետաքրքրուող ուստա-ւորին:

— Վաճառականները իրենց ուստա-ւանելով վերադառնում են Նրեան և 6—7 օրեց լիտ կը կեն վերադառնում Սեւան:

— Միւրաւանները հարցին թէ՛ ինչու նորէն վերադառնալով այստեղ՝ պա-տասխանում են թէ՛ «որովհետեւ այժմ հետեւ երկրի պիտի գտնուի, ուստի Սեւան շատ սիրած լինելով, կը կեն տեղիցները նրան վերջին անգամ ուստա-ւանելու համար»:

— Միւրաւանները ոչնչեց չեն կատա-ծում, և հանգիստ են թողնում իրենք իրենց պատուաւոր վաճառականն ա-նուանող պարօններին:

Բայց դրանք Նրեան գնալով գնա-ծ են լինում այնտեղ մի քանի գործի-րներ, դուռ կոտրելու կամ ծխնիներ քանդելու համար. Հետեւալ աւա-ր գիշերը, երբ միւրաւանները իրենց խցի-րի մէջ փակուած խոր քուն մտած են լինում, մեր ստա վաճառականները իրենց գործիքներով մտնում են միւ-րաւանական կացարանի այն մութ ու երկարածիկ միջանցք (կորիդոր), որի վրայ բացուած է աւանդատուն դուռը և երկաթի ունեկիքներով հանելով դը-րան ծխնիները, ներս են մտնում և հաւաքում են բոլոր սովիղին ու ա-րժանիքին իրենք, կոտրում են փողի սնդուղը և հանում նրա միջեց հա-նդերձիկ Բիւրբիւրեան վաճառքի ժամա-նակից այդտեղ մթերում հինգ հա-զար բուրձին, որը մեծ մասամբ խը-րում են իրենց երկարածիկ կորիդորի մէջ և դուռն են գնում, հանած դու-ռը կը կեն իւր տեղը դնելով և ծխնի-ները մի կերպ վրան սմբակներով:

Դուռն գալով բակը, այդ երեւի ուստաւորները արժանիքն իրենք և փողի մի մասը թաղում են փայտա-տան մօտ, որպէս զի գնալու միջոցին հետեւին վերցնեն:

Բայց առաւօրը վաղ բարձրանում է սաստիկ քամի և ծովալի սկսում է կատաղել, արեւը դարձնում ու մօնջում են և շտեմուած արեւմու-թիւնը դարձնում է կղզու ժառիքը:

Փող ուստաւորները մտնում են շուա-քում. նաւատորներին աղաչում, պա-ղատում են որ իրենց դուռն բերին կղզուց, մինչև անգամ 50 բուրձ վա-րձաբերութեան են խոստանում, ասելով

որ շատ անհրաժեշտ գործ ունին և այս ինչ տեղը պիտի լինին Բայց նա-ւատորները ոչ ոք չանձն չէ առնում, մինչև անգամ 50 բուրձ վաճառք միւս տեղ հանելու (չնայելով բոլոր տարին Նրաք իրենց աշխատանքի համար 20 ր. էլ չեն ստանում.) որովհետեւ սար-տակներ է լինում արեւմուտիւնը, որը և շարունակում է ամբողջ օրը:

Դժբաղդարար բոլոր օրը միւրաւա-նները ոչ ոք աւանդատունը չէ մտնում և նրա առաջից անց ու դարձ անդ-ները խորթաբաժնի ծխնիները չեն նը-կատում, որովհետեւ տեղը խիստ մութ է:

Փող ուստաւորները շուաքում գէս ու դէն են գնում և շարունակաւ յոյսերն են դնում միւս օրուայ վրայ, մինչդեռ ժամանակ սրտատրոյ սպա-սելով թէ՛ ահա միւրաւանները մէկը ուր որ է կը գտնուի իրենց կատարած շարժաբեկութեան բոլորը:

Սակայն գողերի շար բաղդից հե-տեւալ օրը փոխութիւն ու արեւմու-թիւնը շարունակում է աւելի սաս-կութեամբ. Կատարի արեւները ան-ընդհատ դէպք կղզին վազելով յաւա-կի առաջը բերում ցնում են նաւա-մատոցը և նաւակները կիսով չափ թաղում առաջ մէջ. Փող ուստաւոր-ները դարձեալ սկսում են իրենց խցի-րի ու աղաչալով. բայց նաւատոր-ները ոչ ոք չանձն չէ առնում փողի խաթիւնը համար կատարի արեւներն իմաստներով:

Վերջապէս հենց այդ օրը, երկի-նադէպին վաճառքը պաշտօնակատար Գրեգոր վարդապետ քանի ժամանա-կից ի վեր իւր խոցում ունեցած 70 բուրձին կամենում է հանել Գրեգորի և տանել դնել աւանդատուն սըն-դուկում. նա մտնում է աւանդա-տանը, բռնում է կորեքը և հենց կա-մենում է դրան փողի ձգել, խօլոց դուռը ընկնում է գետին. Երկուսն են և մտնում աւանդատունը և տե-նում որ արեւները կոտրած և ամեն բան յաղորդուած է: Սարտաւաճար գուրս գալով այդտեղից արմուկ է բարձրացնում և բոլոր միւրաւաններն գլխին հաւաքում. Այս ու այն կողմ գլխերով, բոլոր միւրաւանների և ծա-ծալորների խոցերն ու ծածկարան-ները պարտելով ոչնչեց չեն կարողա-նում գտնել և մնում են շուաքում, խիղճներ չեն էլ համարձակում այդ արժանիք գտնելիքով, ժամացոյցնե-րով և արժանիք դադարներով ուստա-ւորներին դիմելու Բայց վերջը, որպէս զի կտակածի տեղ չմնալ կղզու վրայ գտնուող անձանց վերաբերմամբ, որ-դուած են նրանց ևս քննութեան են-թաւրի:

Չնայելով որ այդ պարտեւերը ամեն հնար գործ են դնում քննութեան չը ենթարկուել, չի լինում. միւրաւանները իրենց պահանջը հետագիտէ խոսա-ցում են Բայց պարտելով նրանց յո-չինչ չեն գտնում. Միւրաւաններից մինը նկատում է որ «ուստաւորներին» կո-չիկներն ձիւրեր խիստ ուսած են և առաջադրում է նրանց հանել կո-չիկները. վերջինները ընդդիմանում են. Վերջապէս գործը դուռն են քա-նում կողիկները և լիզմարմանները կապուկներով թափում են գետին:

Կարելի է երևակայել թէ որպիսի գարմաճք և ուրախութիւն կտրէր այդ բոլորից բոլոր միւրաւաններին Գողերին առաջները ձգելով գը-նում հանում են և թաղում փողերն ու թանգազին իրեղենները, որոնց վը-րայ ստանում են մօտ կէս արշին ձիւն էր դիզել այդ գիշերը:

Հենց որ գողերը բռնում և գողա-ցած իրերը գտնում են, խօլոց քամին գաղաղում և ծովը հանդարտում է:

Արովհետեւ միւրաւանները եղբու-ն են լինում այդ գողերին թէ՛ եթէ ի-րենք ամեն բան խոստովանեն և գո-ւ

ղացած իրերը լին վերադառնեն, ա-հաա կը թողնեն նրանց, ուստի իրենց կը գտնեն չարժեքը համար, փողերն ու իրեղեններն ստանալուց չեն արձա-կում են նրանց:

Ուստաւոր գողերը կղզուց հեռա-նալու ժամանակ ասել են միւրաւա-ններին:

— Հայոց բոլոր վաճառքը գորաւոր են, բայց Սեւանի նման գորաւոր վաճա-րեւ չէինք տեսած:

Երեկ այդ խորհրդաւոր ուստաւոր-ները առաջին անգամ չէին փորձում հայոց վաճառքի գորութիւնը:

Ներմուկա Մ.

Ի Չ Մ Ի Ր

Իզմիրի Հայերու վրայ շատ ազդե-կաւ շատ գէշ խօսած են միշտ. ու-մանք՝ անոնց բարեկեցիկ վիճակը տե-սած են միայն, այլ՝ հանրային գոր-ծունէութեան հետեւ կեցող երիտա-ւարդութեան:

Տարբեր տեսակներով՝ մեծանոց հասարակութիւնը տարբեր, գրեթէ հակասական երեւոյթներով ներկա-րացած է. շատ մօտեւ կամ շատ հե-ռուէ՛ն դիտած են զայն ու ամենին չի գարմացնել զիս այն հակասակ վիճակները որ մամուլի միջոցով կը ար-ձակուին ամօր վրայ:

Իզմիրի Հայեր՝ մեկ կանուկ թե-ւալորած են հրապարակաբարութեան մէջ իրենց Արեւելոյ, որ անազ վը-րադուք մը փոխուած է հիմա: Լրա-գրութեան մէջ մեր անդրանիկներն են ուրեմն Արեւելոյ Մաւալը, իւր իւրա-սերը, ահա մօտիկ քառօրեայ դարէ մը ի վեր կը շարունակուի իւր ալեւորած հիմնադրին անվճար հաւատքով: Առաջին Արեւելոյ, որ երեսու ֆրան-սակի մէջ, Իզմիրի մը հրատարակեց, Ստեփան Ոսկան. և ինչ որ ալ ը-լայ Արեւելոյ խմբագրապետի վերա-ծուած այս Հայոց վրայ կազմուելիք հատաստանը, որքան ալ մեծ միո-րանք մըլայ իւր լեզուէն ու գրակա-նութեան հետեւ դարձնելու դաւանու-թիւնը, ճորէն այդ հրապարակագրին անցեալ գրական վաստակը կեցած է ու իւր անունը մոռացումէ փրկելու պիտի բաւէ:

Անհատական զարգացումով Իզմիրի Հայերը մարաքաղաքի Հայերէն եւս յին մնացած, ու ձիւր այս անհատա-կան հրապարակութեան է որ վնասած է իրենց:

Հոս Մամուրեան մը կը կենայ, հոգ Ոսկան մը, Կոստանդնուպոլիս մը, Նուպար մը, Մեքեբեան մը—ամենէն ծանօթ-ները յիշելով—և այս ցրում, բաժ-նուած գրական օյտերը Արամեմեոնի ձամբարը կը յիշեցնեն:

Երեւակայեցէք մեծ հաւատացեալ-ներ որոնց իւրաքանչիւրը իրենց յա-տուկ մատուց մը չենել տար ու հոն միայն արթնել ուզէր, երբ այնքան զիւրին էր իրենց՝ եկեղեցի մը չենել ուր հասարակութիւնն ալ գար աղ-թիւն: Ահա Իզմիրի գրական մարդոց անստանալ ճշմարտութիւնը. Ժող-վորդը՝ որ ամեն հրապարակագրի հո-գածութեան առաջին պէտք է ը-լայ, իրենց ուշադրութեան արժանա-ցած ըլլալ է: Գրականութեամբ գրապա-ծ են իրենց աշխատանքները և ի-րենք զիրենք ու է պարտաւորութեան գաղափարով կապուած չեն զգացած հասարակութեան հանգիստ:

Ասոր համար է որ առօրեայ օրա-թիւր մը չունեն, սարը համար է որ անդրանիկ Արեւելի խմբագրապետը

*) Այնուամենայնիւ եթէ դրանք այն գրութեան մէջ դնուէին, որ մութը բանտերի գործութեան էլ փորձէին—դա կարգին և օրինաւոր բան կը լինէր:

չբաշտուի իւր լեզուն մոռցած ըլլալը խոստովանելէ՛ յորմէ հետէ ֆրանսե-րէնը մշակած է միայն ու ասոր հա-մար է դարձեալ որ Արեւելի հեղինակը իւր շուր աշխատութիւնը ֆրանսերէն կը պատրաստէ:

Եւ իւր այդ գրական մարդերէն ու-մանք ապաքին կը թերահաւ, կը կեն ու իրենց նշանակութիւնը կը խորնց-նեն, ինչ կընէ հասարակութիւնը ան-դին: Մօտէն ծանոթալով՝ գիտեմ որ այդ հասարակութիւնը չի խորնիւր Տէյէմաքի նաւաղիւր պատրուի դիմու-հիւն որ Ոսկանի մը, Կոստանդնուքի մը պէս մեծ իմացականութիւններ կը կցած է մոլորեցնել՝ անոնց աչքին՝ ֆրանսական լեզուին տալով անպտեղ, որ մարմենի լեզուին յատուկ է:

Տոհմային արժանապատուութեան զգացումը վառ ու կենդանի է հոն և Իզմիրի Արեւելոյ Արեւելը, գոր Մաւալի թղթակցին անհուն միտքը գրօսա-րուն մը կարծած է, այդ զգացման ա-մենէն պիտի արտայայտութեան, ինք-նուրոյն անհատականութեան մը գո-վիւն ցոյցըն է:

Իզմիրի Հայերը երազացող «Լեւո-ններ կը յաճախեն ու խել մը լըն-քներ, որոնցմէ ձեւացած են այդ «Լեւոնները, գրաւալ մերկաները:

Արեւելոյ Արեւելի հասարակութիւնը՝ ինքզինքը յարգել տալ գիտցող հասա-րակութեան մը կողմէ արեւելիք վա-նքուց պատասխանն էր ազնոյ:

Ահա ինչ որ պէտք է տեսնել այդ հայ Արեւելի հասարակութեան մէջ:

Այսպէս ահա՛ պարզ հասարակու-թիւնը կը արեւելիք պահէ իւր աւան-դութիւնները, որոնք բոլորն ալ պատ-ւոյ աւանդութիւններ են: Աւ այս մը-րումի քաղքին մէջ ուր գործունէու-թեան ամեն ձեւերուն համար սաստ-կագորն պաշարը կը մղուի անընդ-հատ, մեր սղգակիցները իրենց լիւն-անհամեմատ կերպով բարձր դիրք մը ձեռք բերած են ու միշտ բարձր պա-հած են մեր անունը:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՂՐԻՊ (Պօրի «Մասիս»)

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

Այսօրուայ հեռագրից վերջապէս ի-մացանք, որ պրենց Ֆիւրիւնանդը պո-սակուել է և հակառակ լրագրերի նը-կատողութեանը, պատկի հանդիսին ներկայ է եղել և Ստամբուլով:

Պրենց Ֆիւրիւնանդը Բուլղարիայից մեկնելիս Բուլղարիան պաշարուած գրեթէ ամեն մէջ է հրատարակել Թիֆլիսի և պաշտօնական փոփոխութիւն է նշանա-նակել իւր տեղապահ, բայց այդ ձեւի համար է. գաղտնի նշանակուած է պատերազմական միջնաւոր, որ ար-տագաղթ իրաւութիւն է ստացել ձեռ-չելու, եթէ երկուսն մի որ և է ընդի-մութեան նշուլ իւր ալ:

Վեճարուած շատ նկարագրի են Սե-րիպուլում տեղի ունեցած փոփոխութեան մասին. դա Աստրիպիլի դէմ ուղղուած մի հարուած է համարում: Ընդունում են, որ այդ եղել է հրաժարում Մե-րան թաղաւորի խորհուրդով, որդին կատարել է հօր ստանդ:

Ազատամետ կուսակցութիւնը Սե-րիպուլում յանդիմանելի ստացած հար-ուածից ուղիք գալով, բողոքում է ե-ղածի դէմ և գալիք դէպքերի համար պատասխանատու է համարում այժ-մեան միջնաւոր նախագահ՝ Գոլիւնը: Երկի ինչ որ նախատեսում էինք, այսօր հաստատում է այդ՝ մեր ստա-ցած հեռագրերը: Բողոքագում սպասում են պատանի լրագրաւոր ծնողներին: Այժմեան միջնաւոր-նախագահ՝ Գոլիւնը թաղաւոր Ալէքսանդրի գաւառական է:

Ջիկագույի ցուցահանդեսին զնալ ցանկացողները կարող են ստա-
մանրամասն տեղեկութիւններ թէ՛ ճանապարհի ծախքի և թէ՛
սից շողենաւի մեկնելու ժամանակի մասին:

(220) 10—2.

Типографія „Кавказъ“ Гол. пр. домъ Читахова.